

GENEL MAHKEMELER KURULUŞU HAKKINDA KANUN TASARISINA DAİR MÜLÂHAZALAR

Ord. Prof. Mustafa Reşit Belgesay

Yargıtay Birinci Başkanı Halil Özyörük'ün başkanlığı altında toplanan bir komisyon tarafından hazırlanan Genel Mahkemeler kuruluşu hakkındaki kanun tasarısında ilk derece mahkemeler için toplu hâkim sistemi terkedilmiş, dâvaları ikinci derecede olarak hükme bağlamak üzere üst mahkemeler teşkil edilmiş, ilk mahkemeler ile Yargıtay teşkilâtında bazı tadilat yapılmıştır.

Dâvaları ikinci derecede hükme bağlamak üzere üst mahkemeler teşkilindeki kat'î zarureti evvelce Adalet Bakanının kararı üzerine kaleme alıp Makama 8/12/1948 tarihinde sunduğum raporda izah etmiştim. Raporum Hukuk Fakültesi Dergisinde neşredilmiştir.

Bu raporumda yürüttüğüm mütalâa ve mülâhazaları tekrardan kaçınıyorum. Yalnız, şu noktayı tebarüz ettirmek isterim ki, Temyiz usulüne dair mer'î kanunun hükümleri muhafaza edilir veyahut evvelce Meclise sunulmuş olan «Hukukta Yargılama Usul Tasarısı» hükümleri olduğu gibi kanunilik kesbederse üst mahkemeler teşkilâtı fuzulî ve lüks olacak, halen 4-5 yıl süren dâvalar biraz daha fazla uzayacak, ve iyi bir hükmün garantisi ise o nispette artmıyacaktır.

Adalet Bakanlığına sunduğum İstinaf ve Temyiz tasarısında, temyiz usullerini basitleştirerek, Yüksek mahkemenin hem daha çok çobuk, daha rahat, hem de bilhassa büyük bir garanti ile iş görmesini sağlamak istedim. Bakanlığa projemin yalnız istinafa dair ilk kısmını sunmuştum, temyiz usullerine dair olan ikinci kısım da Bakanlığın emrine hazır vaziyettedir.

I

Toplu veya münferit hâkim meselesi

İncelediğim Mahkemeler Kanun Tasarısının gerekçesinde Komisyon teorik mülâhazalara girmeden, müşahede edilen pratik fayda-

ları itibariyle tek hâkim sisteminin muhafazasına taraftar olmuş ve muhtelif Devletlerin mevzuatındaki temayüllere işaret etmiştir.

Tek hâkim sistemi hakkındaki mütalâalarımı Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu şerhi, I. teoriler kısmında 1949 tab'ı S. 91 izah ettim. Tek hâkime temayül eden veya onu kabul etmiş olan Devletler bu hususta attıkları adımı ilerletmemişlerdir. Tecrübeler cesaret verici değildir.

Türkiyede tek hâkim sistemi kabul edildiğindenberi Adalet cihazının işleyişinden şikâyetlerin azalmadığı ve işlerin daha iyi hada hızlı yürümediği bir vakiadır. Her halde bu sistemin faydasında fikirlerin müttefik olmadığını işaret etmek isterim.

Adı geçen kitabımda vaktiyle daha teorik bir düşünce ile tek hâkim sistemine taraftar iken 1326 danberi olan tecrübelerle bakarak fikir ve kanaatlerimi değiştirmek zorunda kaldığımı da ilâve ettim. Halen, Ticaret Mahkemesinde toplu hâkim sisteminin muhafaza edilmesi tecrübeler sonunda tek hâkim sistemini umumî efkârın hararetle karşılamadığının bir neticesidir.

Bazı karine ve emarelerden istidlâl ile bir suçun işlendiği kabul ve müterafık olduğu şartları, hususiyetleri göz önünde tutarak suçluya liyakat kesbettiği cezanın tayini tek bir yargıcın takdirine terk edilemez. Binaenaleyh Ticaret Mahkemeleri gibi Ceza Mahkemelerinin de toplu hâkimli kalmasında zaruret vardır. Yalnız kıymeti yüksek olmıyan hukuk dâvalarını çözecek ve para cezalarına hükmedecek Sulh Mahkemeleri tek yargıçlı olabilir.

Rasyonel olan Nöşatel Kanunu ve ondan alınan Türk Hukuk Usul Kanunu ve Fransada 1926 da bir karar ile kabul edilmiş olan ortalama bir sistemdir. Bu sisteme göre dâva mahkemenin tek hâkimi tarafından tahkik olunduktan sonra mahkemenin bütün tahkikat hâkimleri toplanarak hüküm verirler. Bu usulde bütün hâkimler, hattâ hâkim muavinleri, stajyerler ayrı ayrı tahkikat ile meşgul olacaklarına göre hiç biri işsiz bulunmaz, tasarı gerekçesindeki ifade ile körleşmez.

Bu sebeplerden ötürü toplu hâkim sisteminin muhafaza edilmesi tavsiye olunur.

Bir taraftan hâkim miktarında tasarrufu temin, diğer taraftan bir yer mahkemesinin muhtelif daireleri arasında içtihat ayrılıklarına yer bırakmamak için mümkün olduğu kadar az daireli mahkemeler teşkil etmek, ve her daireye her memlekette olduğu gibi Türkiyede de miktarı fazla olmamak lâzım gelen, bilgi ve tecrübsi nisbten yüksek başkanlar seçmek idealdir. Bu suretle nispeten zayıf tahkikat hâkiminin hatalı bir karar ve işlemi başkan ve arkadaşlarının müdahalesile düzeltilebilir.

Tasarının tali mahiyette addettiğim diğer maddeleri hakkındaki mütalâam da şudur:

II

Mahkemeler teşkilâtında tâdiller

Madde 3 — İlk Mahkemelerde Sorgu Yargıçlığıyla İcra ve İflâs ve Ticaret Sicilli daireleri bulunur.

İcra ve İflâs Daireleri özel kanun hükmünce kurulur. Gerektiğinde İcra ve İflâs işleri bir dairede birleştirilebilir.

Ticaret Sicilli dairesi, bağlı olduğu mahkeme Yargıcının bakımı altında olmak üzere Adalet Bakanlığınca tayin olunan bir memur veya Ticaret Odası ve Ticaret Odası bulunmayan yerlerde Mahkeme Yazı Kurulu şefi tarafından idare olunur.

I. İcra Daireleri mahkemelere tâbi olmadığından maddede bu dairelerin; «ilk mahkemelerde» değil, «ilk mahkeme bölgelerinde kurulacakları yazılmalıdır.

II. Ticaret sicil memuru devlet memurudur. Ticaret Odası ise resmî ve her halde Adalet Bakanının mürakebesi altında bir kurul olmadığından ve tüccarların kendi aralarından seçtiği Devletçe dürüstlüğü ve ehliyeti anlaşılmamış üyelerden mürekkep olması itibariyle ve umumiyetle insan için pek tabii olan rekabet hissile hiç olmazsa bazı olaylarda bitarafliklerini muhafaza etmemeleri ihtimali de fazla olduğundan, hususî olarak tayin edilen Ticaret Sicil Memuru bulunmayan yerlerde, onlara ait vazifelerin doğrudan doğruya mahkeme başyazarına ait olması kabul edilmelidir. Bu vazifenin Adalet Bakanının tensibile diğer bir mahkeme kâtibine, veyahut mahallinde bulunan bir noter, avukat veya diğer bir meslek sahibine munzam bir vazife olarak verilebilmesi de kabul edilebilir.

Madde 7 — Toplu yargıçlı mahkemelerde bu kanunda yazılı ayrıklar dışında kararlar, tam sayının salt çokluğu ile verilir.

Hükme ancak muhakemeyi yani, tarafların son sözlerini, müdafalarını bizzat dinleyerek nizalı durum hakkında şahsen kanaat hasıl etmiş olan hâkimlerin iştirak edebilmesi ileri Devletlerin usulü muhakemelerile kabul edilmiş rasyonel genel bir prensip olup Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda açık olarak ifade edilmiştir. Binaenaleyh, maddenin metnine muhakemeye iştirak etmemiş olan hâkimlerin hükme iştirak edemeyecekleri fıkrası ilâve olunmalıdır.

Madde 9 — Açık olan veya fiili ve hukuki sebeplerden birile görevlileri işleri başında bulunmayan yargıçlık, Sorgu Yargıçlığı ve Savcılık görevleri o yerdeki müşterek görevliler tarafından görülür.

Müşterek Görevli Yargıçların çokluğu halinde yüksek dereceli yargıcın ve o derecede birlik halinde kıdemlisinin seçeceği yargıç bu işlere bakar.

Sorgu yargıçlığı veya savcılık görevlerini yapacak müşterek görevliler veya yardımcı tensibile bu görevler Mahkeme Yazı Kurulu şefi veya Yargıçlar Kanununda yazılı nitelikleri haiz aday veya stajyer tarafından görülür.

Reyi bilinen hâkimlerin tesadüfen bir hükme iştirak edemiyen hâkim yerine muhakemeye iştirak ettirilmesi ihtimallerini bertaraf etmek için, maddede en kıdemli yargıcın seçeceği yargıç değil, doğrudan doğruya en kıdemli yargıcın vazife ifa edemiyen hâkim yerine geçmesi kabul edilmelidir.

III

Sulh Mahkemeleri

Madde 13 — İlk Mahkemeler, kanunların başka mahkeme ve mercilere vermediği ve Asliye Mahkeme ve yargıçlarını görevli kıldığı ve merci olarak Sulh Mahkemelerini gösterdiği her nevi dâva ve bütün işleri görürler.

I. Maddede, ilk mahkemelerin diğer mahkemelerin görevlendirilmedikleri işlerde salâhiyetli olduğu kabul edildikten sonra, ayrıca kanunen Asliye Mahkemesinin görevli bulunduğu işlerde salâhiyetli olduğu beyan edilmesini bir zuhule atfediyorum. Doğrusu diğer mahkemelerin görevinde olmıyan işlerde Asliye Mahkemelerinin salâhiyetli olduğunu tasrih etmektir.

II. Sulh Mahkemeleri ilga edilip yalnız vazifelerinin muhafaza edilmesinin sebebi anlaşılamamaktadır. Sulh Mahkemelerine küçük işlere bakacağı için, bilgi ve tecrübesi nispeten az olan kimseler de tayin olunabilir. Bu hâkimlerin mahallinde nadiren çıkacak büyük işleri hüküm altına almaları kabul edilemez. Küçük muhitlerde büyük işleri garanti ile neticelendirmek hiç de kolay değildir. Mahkemelerde yaptığın incelemelerde küçük merkezlerde nadiren çıkan büyük dâvaları takip için oldukça uzak merkezlerden avukat celbedebildiği kanaatini eçindim. Halkın uzak muhitlerden avukat getirmek mecburiyeti muhakeme mas-

raflarını çoğaltmaktadır. Bu sebeplerle Asliye Mahkemeleri önemli merkezlerde kurulmalıdır.

Mahkemelerdeki incelemelerim sırasında küçük merkezlerde 500 lira kıymet veya miktarı aşan dâvaların mahdut olduğunu gördüm.

Ehliyet ve bilgisi derece ve maaşı nispeten yüksek hâkimlerimizi ücra yerlere göndererek israf etmekten kaçınmak doğru olur.

Madde 15 — Sulh işleri :

1 — Hukuk ve Ticarete :

A — Tesis ve iflâs dâvaları dışında değer veya miktarı (500) lirayı geçmeyen alacağa ve menkul ve gayrimenkul ayne,

B — İcra ve İflâs Kanununun 272 ve ondan sonra gelen maddeleri hükümleri yerinde kalmak şartıyla yıllık kirası (500) lirayı geçmeyen menkul ve gayrimenkul kira bağittan doğan haklara ve tahliyeye,

C — Miktar veya değeri ne olursa olsun menkul ve gayrimenkul mallara ait şüyuun izalesi ve taksimine ve yine değerine bakılmaksızın gayrimenkul malların yalnız zilyedliğinin korunmasına,

D — Medenî Kanunun 161, 162, 163 ve 315 inci maddelerinde yazılı tedbir ve nafaka ve 88 inci maddesinde gösterilen evlenmeye izin veya yanlışlığı iddia olununcaya kadar muteber olmak üzere veraset belgesi verilmesine müteallik dâva v isteklerle,

Medenî Kanun ile diğer kanunların Sulh Yargıçlarını görevlendirdikleri işlerdir.

2 — Cezada :

A — Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarla yazılı kabahatler,

B — Türk Ceza Kanununda takibi şahsî dâva veya şikâyete bağlı olduğu gösterilen fiillerden 191 inci maddenin son fıkrasında, 193 ve 195 inci maddelerin birinci fıkralarında, 1987 nci maddede, 253 üncü maddenin son fıkrasında, 308 ve 421 inci maddelerde, 456 ncı maddenin 4 üncü fıkrasında, 459 uncu maddenin birinci bendinde, 482 nci maddenin 1 inci, 2 nci ve 3 üncü fıkralarında, 483 üncü maddenin 1 inci fıkrasında, 491 ve 511 inci maddelerinde, 516 ncı maddenin 1 inci fıkrasında, 518, 519 ve 521 inci maddelerde yazılı cürümlerle sulh işlerine münhasır olmak üzere 484, 485, 486, 487, 488, 489 ve 490 inci maddelerde yazılı hükümler.

C — Türk Ceza Kanununun 177 nci maddesinin 2 nci fıkrasında, 182 ve 191 inci maddelerin 1 inci fıkralarında, 241, 260, 262 ve 263 üncü maddelerinde, 264 üncü maddenin son fıkrasında, 282 ve 297 nci maddelerinde, 309 uncu maddenin nci ve 3 üncü fıkralarında, 353, 360, 396, 397, 398, 410, 419, 420, 428, 466, 467 nci maddelerinde, 491 inci maddenin 1 inci fıkrasıyla 4 üncü ve 6 ncı bentlerinde, 513 ve 524 üncü maddelerinde yazılı suçlarla sulh işlerine münhasır olmak üzere 399, 402, 512, 522, 523 ve 525 inci maddelerinde yazılı hükümler,

D — Diğer kanunların Sulh Yargıçlarını görevlendirdiği dâva ve işlerdir.

Sulh Mahkemelerinin miktar veya kıymet nazara alınmadan görebileceği dâvalar kıymeti görünüşte fazla, gerçekte hiç kabilinden olanlardır. Bu mahiyetleri itibarile Sulh Mahkemelerinde görülmesi icap eden bir hayli dâvaları yabancı mevzuatından alarak Bakanlığa sunduğum Hukuk Usul Kanununun bazı maddelerini tâdil eden kanun tasarı-sında 8 inci madde altında toplamıştım. Bu Tasarı Hukuk Usulü Muha-kemeleri Kanunu Rasyonel tefsiri bir proje adile ayrıca neşredilmiştir.

IV

Ağır Ceza Mahkemeleri

Madde 17 — Ağır Ceza Mahkemesi bir başkan, ve iki üye ile kurulur. Bunlardan başka gerektiği kadar yedek üye de bulundurulur.

Mahkeme bunlarla kurulamazsa o yerdeki Üst Mahkeme üyeleri ilâve, Üst Mahkeme bulunmayan yerlerde İlk Mahkeme Yargıçlarıyla eksiklik tamamlanır. Kurula birden fazla İlk Mahkeme Yargıcı alınmaz.

Mahkeme başkanının bulunmadığı hallerde kurulda bulunanlardan yargıçlık derecesi yüksek olan ve dereceleri bir ise kıdemlisi ve kıdemde birlik varsa yaşlısı başkanlık eder.

Geniş ölçüde takdir hakkını kullanarak ağır ceza verecek mahkemelerin üç âzâlı olması kabul edilemez. Umumiyetle, garpte ağır cezayı müstelzim suçların işlenip işlenmediğine Jüri denilen 12 hâkimli büyük bir teşekkül karar verir. Ayrıca suçu işlediğine göre suçlu hakkında ceza tayin edecek hâkimler de her halde üçten fazladır.

Ağır Ceza Mahkemeleri nispeten büyük merkezlerde kurulmalı ve bir başkan ile mahallinde bulunan Hukuk, Ceza, Asliye Sulh Yargıç ve

Yargıç muavinleri ve stajiyerlerden her iş için kur'a ile seçilecek beş hâkimden müteşekkil olmalıdır. Her kur'a çekilişinde sebep göstermeden savcının iki, sanığın da kezalik iki hâkimi ret hakkı olmalıdır. Bundan sonra taraflara geri kalan âzâları reddetmek hakkı tanınmamalıdır.

Ağır Ceza Mahkemelerinde nasılsa ismi zapta geçen bütün şahitlerin celbinden vazgeçilmeli, Ceza Usul Kanununun şahitlerin dinlenmesine dair rasyonel hükümleri sıkı tatbik edilmelidir.

Savcılar ciddi bir lüzum olmadan sanık hakkında takip yapmaktan kaçınmalı, sorgu hâkimleri takdir hakkı mahkemeye aittir diye yalancılığı yüzünden akan şahitlerin sözüne dayanıp muhakeme lüzumu kararile sanığı mahkemeye göndermemelidir. Böylece, hem ferdi hürriyet hakkında garanti çoğalacak, hem de Ağır Ceza Dairelerinin işleri azalacak, uzak yerlerden şahitlerin celbine mahal kalmıyacak, mahdut miktarda celbedilen şahitlere bol harcırah ve tazminat verilerek hepsinin aynı günde gelmeleri temin edilecektir. Gelmiyen şahidin mâzeretini pek sıkı takdir etmekte yargıçlar vicdan azabına uğramıyacaktır.

Ağır cezada maznun aleyhine savcının tahkikatını genişleterek yeni delillerin incelenmesi talebi esasen kabul edilmez. Suçlunun mahkûmiyetine yeter delil yoksa sanığı mahkemeye vermemek hattâ tevkif etmemek gerekirdi. Savcı, emrindeki bazita kuvveti ve tahsisat sayesinde mahkeme kararına hacet olmadan her çeşit tahkikatı yapmada hiç bir güçlüğü mâruz değildir. Binaenaleyh, mahkeme savcının bu çeşit bir talebini kabul ile mevkufiyeti uzatmadan mevcut delillere istinaden derhal kararını vermelidir.

Bilâkis sanığın savcıya veya sorgu hâkimine yaptırılmaması ve elinde kuvvet olmaması itibarile bizzat da yapamaması itibarile mahkemeden istediği tahkikat seçilecek bir üye tarafından yapılmak üzere muhakeme bu tahkikat için yeter haddi geçmemek üzere, mevkuf ise sanığın muvafakat edeceği bir güne tâlik edilmelidir.

Zaruri tâlikler halinde yeniden jüri seçilmek lâzım gelir.

Küçük bölgelerde yargıçlar psikolojik sebeplerle tarafların partilerin, hatırlı kimselerin az çok tesirine mâruzdurlar. Muhitin tesir ve nüfuzuna mukavemet edecek hâkimlerin çok olmadığı dünya tecrübeleri ile anlaşıldığı için Ağır Ceza Mahkemelerinin bölgeleri her halde oldukça geniş olmalıdır.

V

Üst Mahkemeler

Madde 21 — Üst Mahkemeler Hukuk ve Ceza dairelerine ayrılır. Ayrıca Ticaret dairesi de kurulabilir. Dairelerin sayısı ihtiyaca göre çoğaltılabilir ve aralarında Adalet Bakanlığınca iş bölümü yapılır.

Dairelerden birinin işi çoğaldığında Adalet Bakanlığınca o daire işlerinden gerektiği kadarı aynı kısımdaki dairelere verilebilir.

Üst mahkemelerde daireler arasında iş tevzii Adalet Bakanının değil, mahkeme başkanının salâhiyeti içinde olmalıdır.

Üst mahkemelere ayrıca bir ticaret dairesi ilâvesini rasyonel bulmuyorum. Memlekette kanun birliği sistemine doğru gidilmelidir. Bir ferdin bir muameleyi ticaret kasdile yaptığına göre bir hükme şahsî ihtiyacı için yaptığına göre diğer bir hükme tâbi tutmak esasen rasyonel olamaz. Failin az çok gizli kalan maksadı hüküm farkını izah edemez. Objektif bakımdan hiç te farklı olmıyan muameleler aynı hükme tâbi tutulmak zaruridir. Muayyen bir muamelede en makul olan hükmü muameleyi yapanın maksadı icabında nazara alınarak tatbik etmelidir. Binaenaleyh, Ticaret Kanunu haddi zatında ancak mahdüt bazı çeşit muamelelerde tatbik olunabilir. Halen mer'î olan Ticaret ve Borçlar Kanunu hükümleri objektif bakımdan aynı olan işlerde tabik edilmek üzere tedvin edildiği için aralarında bazı tenakuzlar göze çarpıyor. Gerek Ticaret Kanunu, gerek Borçlar Kanunu tek elden ve aynı zihniyetle tatbik edilmezse bu zıtlık gittikçe bariz bir hal alır. Binaenaleyh, Asliye Mahkemelerinde bir ticaret dairesi teşkil edilmesi hatalı olduğu gibi üst mahkemelerde ve Yargıtayda ayrıca bir ticaret dairesi teşkili de rasyonel olamaz.

Gerek ilk ve gerek üst mahkemeler ve gerek Yargıtay dairelerinden her birinin görevi aile hukuku, mülkiyet, borçlar ticari senetler şirketler gibi hukukun muayyen bir branşından çıkan meselelere dair olarak ve iş hacmi gözetilerek başkan tarafından tayin edilmeli, bu hususta daireler arasında çıkacak anlaşmazlıkları o başkan çözmelidir.

Mütehassıs hâkiminin mahzuru ve buna mukabil faydasının hiç kabilinden adeta farazî olduğunu adı geçen Hukuk Usulü Mahkemesi rasyonel tefsir kitabımda anlattım.

Madde 22 — Üst Mahkemelerin her dairesi bir başkan ve iki üye ile kurulur. Bunlardan başka gerektiği kadar yedek üye veya üye yardımcısı bulundurulur.

Kurula birden fazla yardımcı üye alınamaz.

7 nci madde altındaki izahatımıza bakınız.

Madde 25 — Üst Mahkemeler :

1 — Hukuk ve Ticarete :

A — İlk ve Ağır Ceza Mahkemeleri yargıç, sorgu ve icra yargıçları ile bunların yardımcıları ve icra memurları aleyhlerindeki görevlerinden doğan tazminat dâvalarını ilk derecede,

B — Kanunlarda kesin oldukları gösterilenler ayırık olmak üzere İlk Mahkemelerden verilen hüküm ve kararları İkinci derecede, görürler.

Yalnız gayrimenkulün aynine taallük edenler ayırık olmak üzere sulh işlerinden sayılan dâvalar hakkında ikinci derecede verilecek hüküm ve kararlar kesindir.

2 — Cezada :

A — İlk ve ağır Ceza Mahkemeleri Yargıç, Sorgu ve İcra Yargıçları ve Savcılarla bunların yardımcıları ve İcra Memurları aleyhlerindeki görevlerine taallük eden ve etmiyen bütün ceza dâvalarını ilk derecede,

B — Kanunlarda kesin oldukları gösterilenler ayırık olmak üzere İlk Mahkemelerden verilen hüküm ve kararları ikinci derecede görürler.

İkinci derecede görülen ceza dâvalarına ait hüküm ve kararlardan sulh işi sayılanlara taallük edenler hakkındaki Üst Mahkeme hüküm ve kararları kesindir.

Üst mahkemelerin salâhiyeti hakkındaki mütalâam için Bakanlığa sunmuş olduğum İstinaf ve Temyiz Kanun tasarısına bakınız.

Madde 26 — Bir Üst Mahkemenin yargı çevresi içinde mahkemeler ve yargıçlar arasında çıkan görev ve yetki uyuşmazlığının gerektireceği merci tayini işi, hukuk dâvalarında Üst Mahkemelerin hukuk dairesinde, ceza dâvalarında ceza dairesinde ve daireler birden ziyade olduğu takdirde o kısmın (1) numaralı dairesinde görülür.

Uyuşmazlık Hukuk ve Ceza Mahkemeleri arasında ise Üst Mahkeme Birinci Başkanının başkanlığı altında Hukuk ve Ceza Dairelerinden alınacak birer üyeden teşkil edilen kurulda bakılır.

Üst Mahkemelerin Hukuk ve Ceza kısımlarındaki daireler arasında görev uyuşmazlıkları sebebiyle gereken merci tayini

işi de Birinci Başkanın başkanlığında birleşecek uyuşmazlık halindeki dairelerce görülür.

Fiili veya hukuki sebeplerle dâva naklinde dahi birinci fıkra hükmü uygulanır.

21 inci madde altındaki mülâhazalara bakınız.

VI

Yargıtay

Madde 31 — Yargıtayda dört Hukuk, dört Ceza, bir Ticaret ve bir İcra ve İflâs dairesi vardır.

Her daire bir başkan ve dört üye ile kurulur.

Daire Başkanlarının üstünde bir Birinci Başkan ve her dairede gerektiği kadar yedek üye ve genel kurullarda raportörlük etmek üzere birinci başkanın yanında ayrıca dört üye vardır.

Madde 32 — Birinci Başkanlığa bağlı bir Genel Sekreterlik vardır.

Genel Sekreter Birinci Başkan tarafından üyeler arasından seçilir ve kanunlarda doğrudan doğruya başkanlık tarafından görüleceği yazılı işler dışında yazı ve idare işlerini, verilecek yetki dairesinde yapar.

Yargıtayda raportörlük teşkilâtının mahzurlarını Bakanlığın tensibile mahkemelerde yaptığım incelemeler neticesine dair yazdığım Pratik Hukuk Usulü Muhakemeleri ve İslâhı Çareleri kitabımda belirttim.

Temyiz raportörlerinin tarafların ileri sürdükleri esas şikâyet mevzuları üzerinde durdukları muhakkak sayılamaz. Hükme esas olacak her olay, her şikâyet taraflar arasında karşılıklı olarak incelenmek gerekir. Adliyenin hususiyeti nizalı noktaların karşılıklı ve aleni olarak münakaşa edilmesidir.

Rasyonel olan, temyiz isteyen arzuhalinde nakız sebeplerini istisnasız olarak numara altında hülâsaten beyan etmeli, sonra isterse arzuhaline bağliyacağı lâyhada aynı numaralar altında bu sebepleri tafsil etmelidir. Şifahî mürafaada taraf kendine verilecek saat zarfında kendi raporunu yapmalı hasmı onun yanlısını ortaya koymalı, yalan veya yanlış söyleyen cezalandırılmalıdır. Bu suretle Yargıtay hüküm verecek üyelerinden her biri şikâyetlerin sebebini tarafların ağzından öğrendikten sonra hemen veya en geç ertesi gün kararını vermelidir.

Yargıtay kendi kendine bozma sebebi araması, karşılıklı ve aleni münakaşa üzerine hüküm verilmesi esas prensibine uymaz. Bu kaideye

temyiz edilen kararın hüküm fıkrası metninde açık görünen kanun hataları için bir istisna kabul edilebilir.

Bu şerait dahilinde Yargıtayın, dosyanın raportörler tarafından tetkikini müteakip karar vermesinde fayda ne olabileceği sual yeridir.

Madde 37 — Yargıtay daireleri :

1 — Hukukta :

Birinci Hukuk Dairesi : Tesise ve değeri belli olmayan veya 500 lirayı geçen gayrimenkule ait aynı haklara müteallik hükümleri,

İkinci Hukuk Dairesi : Şahıs ve aile haklarına, vesayet, kayyumluk, müşavirliğe, mirasa, ölüme bağlı tasarruflara, nüfus kayıtlarının tashihine ve 15 inci madde dışında kalan nafakaya müteallik hükümleri,

Üçüncü Hukuk Dairesi : Menkul mallarla Birinci Hukuk dairesinin görevi dışında kalan gayrimenkul mallara ait aynı haklara müteallik hükümleri,

Dördüncü Hukuk Dairesi : Diğer Hukuk Daireleriyle Ticaret ve İcra ve İflâs dairelerinin görevleri dışında kalan işlere, Damga ve para cezasına, kamulaştırma bedeline ve Üst Mahkeme Yargıçları hakkındaki red isteğine müteallik hüküm ve kararları,

Ticaret Dairesi : Ticaretten ve kira bağından doğan bütün tahliye dâvalarına müteallik hüküm ve kararları,

İcra ve İflâs Dairesi : İcra takipleri hukukuna ve iflâs ve konkordatoya dair İlk Mahkemelerle tetkik mercilerinden verilecek hüküm ve kararlarla tetkik mercilerinin verecekleri ceza hükümlerini, inceler.

Üst Mahkeme Yargıçlarının görevlerinden doğan tazminat dâvaları birinci derecede Dördüncü Hukuk Dairesinde görülür.

2 — Cezada :

Birinci Ceza Dairesi : İkinci Ceza Dairesinin görevi dışında kalan ağır cezayı gerektiren cürümlere,

İkinci Ceza Dairesi : Ceza Kanununun şahıslara karşı işlenen cürümlerden bahseden 9 uncu babının adam öldürümlere ve şahıslara karşı müessir fiillerde bulunanlara dair olan birinci ve ikinci fasıllarında ve mal aleyhinde işlenen cürümlerden bahseden onuncu babının yağma ve yol kesmek ve adam kaldırmağa dair ikinci faslında yazılı ağır cezayı gerektiren cürümlere,

Üçüncü Ceza Dairesi : Hususî kanunlarda yazılı cürümlere

Dördüncü Ceza Dairesi : Yukarıda yazılı olanlar dışında kalan ve temyizen incelenmesi gereken diğer ceza dâvalarına, ait hüküm ve kararları inceler.

Yargıtaya ait dâva nakli ve merci tayini işleri ve temyiz kabiliyeti olmayan sulh işlerinden dolayı verilecek yazılı emirler üzerine temyiz incelemesi ve Yargıtayda yargılanmaları gereken Yargıç, Savcı ve Memurların muhakemeleri Üçüncü Ceza Dairesine attır.

Bu maddedeki «değeri belli olmıyan» yerine, daha doğru olarak, «değeri tayin edilemiyen» denilmelidir.

İkinci Hukuk Dairesinin bazı çeşit nafaka hükümlerini temyizen tetkike salâhiyeti kabul edilmemesinin sebebi vâzih değildir.

M. R. Belgesay